

Ewa Przybylska, Danuta Wajsprych, *Uczenie się w rodzinie. Perspektywa andragogiczna*, CeDeWu, Warszawa 2018, ss. 297

Książka Ewy Przybylskiej i Danuty Wajsprych pt. *Uczenie się w rodzinie. Perspektywa andragogiczna* obejmuje problematykę uczenia się w rodzinie w toku pełnego cyklu życia wszystkich jej członków z wielu perspektyw: teorii, badań empirycznych, andragogicznych praktyk, literatury pięknej i sztuki. Dokonując selekcji wątków, autorki skupiły się na spojrzeniach dominujących w literaturze przedmiotu, ale także zaprezentowały niszowe myśli dotyczące refleksji nad rodziną. Usiłując przekroczyć ograniczenia pozytywizmu autorki zaproponowały czytelnikowi dyskurs, który zdefiniowały jako „tekst w użyciu”. Proponowane podejście ma na celu sprowokowanie odbiorcy do dalszego „użytkowania” tekstu i pozostawienie obszaru badań nad rodziną do dalszych eksploracji.

Badaczki w publikacji przedstawiają różne sposoby rozumienia uczenia się w rodzinie, a także podejmują próbę odpowiedzi na szereg pytań dotyczących zadań, jakie ma i jakie powinna mieć rodzina w kontekście uczenia się przez całe życie. Zgodnie z dominującym współcześnie podejściem badawczym rodzinę definiuje się jako środowisko rozwoju wszystkich jej członków (dzieci i dorosłych), a związek pomiędzy rodziną i rozwojem jednostki traktuje się jako relację nierozłączną. Rodzina stanowi zatem kontekst rozwoju wszystkich członków, tak dzieci, jak i rodziców, którzy oddziałując na siebie wzajemnie, znajdują się w różnych fazach swojego indywidualnego cyklu życiowego.

Ewa Przybylska i Danuta Wajsprych przyjęły w swoim oglądzie rodziny i uczenia się perspektywę andragogiczną. Edukację dorosłych rozumieją przede wszystkim jako proces zachodzący w przestrzeni międzyludzkiej, możliwy dzięki zaaranżowanym instytucjonalnie procesom (ofertom) edukacyjnym. Są to procesy uczenia się wygenerowane z określoną intencją, umykające sterowalności edukatora. Edukacja dorosłych rozumiana jest także przez autorki jako proces uczenia się jednostek od społeczeństw w co-

dzienności w różnorodnych mikroświatach ludzkiego życia – jako uczenie się przez doświadczenie bycia z innymi ludźmi. Wreszcie trzecie oblicze edukacji dorosłych traktowane jest przez autorki jako fenomen wyraziście odzwierciedlający aktualne stosunki społeczne, kulturowe, gospodarcze i polityczne.

W związku z powyższymi założeniami badaczki w treści książki systematycznie przyglądają się dzieciństwu i młodości z perspektywy dorosłości, szczególną uwagę poświęcając kategorii codzienności. W publikacji dość wyraźnie akcentowany jest także obszar edukacji nieformalnej w rodzinie. Dorosły, uczestnicząc w obszarze edukacji nieformalnej, przez całe życie zdobywa wiedzę, umiejętności i określone wartości na podstawie codziennych doświadczeń oraz wychowawczego wpływu swojego otoczenia. W procesie nieformalnego uczenia się szczególne znaczenie ma możliwość kształtowania u uczących się kompetencji społecznych, takich jak: odpowiedzialność społeczna i osobista, zdolność podejmowania inicjatyw, umiejętność efektywnego komunikowania się oraz pracy w grupie, gotowość do uczciwego zachowania się, a także poszanowania norm społecznych. Wyróżniającą cechą uczenia się w obszarze edukacji nieformalnej jest elastyczność i bieżące dostosowanie się do zmieniających się potrzeb i wymogów współczesnego świata. Autorki, podkreślając wagę uczenia się w środowisku rodzinnym, zwracają uwagę na to, że żaden postulat oświatowy nie jest artykułowany tak nieustępliwie, jak ten, że człowiek winien uczyć się w każdym wieku, na każdym etapie życia, od najmłodszych lat do końca życia.

Wyraźnie zostało podkreślone także holistyczne ujęcie edukacji rodzin. Zwrócono uwagę na cztery zadania andragogiki w tym zakresie. Po pierwsze, edukacja rodzin eliminuje deficyty i zwiększa kompetencje wychowawcze rodziców (dziadków i innych dorosłych osób w rodzinie), umożliwiając im osiągnięcie pożądanych celów wychowawczych. Po drugie, edukacja dorosłych odnosi się do wszechstronnych aspektów społecznego funkcjonowania człowieka, stwarzając dla jednostki przestrzeń do refleksji. Po trzecie, daje możliwość dorosłym członkom rodziny na rozwój osobisty. Po czwarte – ostatnie, rodzina jest ważna przez całe życie człowieka, chociażby dlatego, że wyznacza miejsce edukacji w hierarchii ludzkich wartości oraz aspiracji edukacyjnych.

Warto zatrzymać się także przy zaproponowanej przez badaczki strukturze książki. Publikacja podzielona jest na siedem rozdziałów o szerokim zakresie tematycznym, a w nich na 38 podrozdziałów („miniatur”) oraz 10 „obrazowań” wewnątrz kilku rozdziałów. Podział publikacji odnosi się do głównych modeli uczenia się w dorosłości, tj. krytycznego (edukacja nie-

formalna – rozdział 3 i 4), humanistycznego (edukacja pozaformalna – rozdział 5 i 6) oraz technologicznego (edukacja formalna – rozdział 7). Z kolei poszczególne miniatury przekładane są tzw. obrazowaniem – ilustracją zaczerpniętą z historii, literatury i sztuki. Ten zabieg pisarski spowodował, że publikacja otwiera się na szerokie grono odbiorców. Skądinąd jest adresowana nie tylko do specjalistów zajmujących się andragogiką czy też innymi pokrewnymi dyscyplinami nauki, ale również, a może i przede wszystkim do osób mających świadomość uczenia się w rodzinie przez całe życie. Ewa Przybylska i Danuta Wajsprych zachęcają do czytania książki według dwóch tematycznych przekrojów: w całości, wybierając tylko teorię naukową lub sprawozdania z badań już istniejących, albo każdą miniaturę (fragment) oddzielnie, jako zamkniętą pod względem formy całość.

W zakończeniu książki autorki proponują cztery pola do dyskusji, które według nich wymagają od czytelnika, badacza/edukatora/rodzica refleksji oraz podjęcia próby dalszej eksploracji niedokończonych dyskursów: Czy pedagogika dysponuje *know-how*, które zapewnia rozwiązanie rzeczywistych problemów i możliwie optymalne funkcjonowanie rodziny? Jaka jest rola rodziny w procesie tworzenia solidarności międzypokoleniowej we wszystkich jej wymiarach? Jaka jest kondycja edukacji pozaformalnej w Polsce? Czy słuszny jest podział uczenia się osób dorosłych na obszary edukacyjnie (formalny, pozaformalny i nieformalny)?

Dobłą rekomendacją dla czytelników może stanowić cytat z recenzji prof. Zbigniewa Kwiecińskiego, której fragment zamieszczony jest na okładce: „Podział książki zachęca do jej czytania w niedużych porcjach, a na dodatek Autorki zachęcają też do jej czytania niekoniecznie liniowego, lecz w dowolnym wyborze fragmentów. Taki warsztat pisarski odbiega od typowego nudziarstwa akademickiego i od napuszonego uwznioślenia w »pedagogizacji« rodziców. Może to być zatem książka naprawdę szeroko czytana”.

Alicja Szostkiewicz

<https://orcid.org/0000-0002-2382-4980>

Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku